

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויחי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כ

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

שישים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

מאתיים וחמשים שנה להסתלקות הילולא של הבעש"ט נ"ע

לזכות

הרה"ח ר' נפתלי הערץ בן מרת רייזל שיחי עסטולין,
ליום הולדתו, זאת חנוכה - ב' טבת

הו"ח ר' יצחק בן מרת מזל שיחי ויינשטיין,
ליום הולדתו, ג' טבת

הו"ח ר' ישראל בן מרת גיטל שיחי ווייס,
ליום הולדתו, ח' טבת

הו"ח ר' ארי' לייב בן מרת אסנת שיחי ווייסבאך,
ליום הולדתו, ט' טבת

הו"ח ר' שלום בן מרת חנה שיחי אלחראר,
ליום הולדתו, י"ב טבת

הו"ח ר' בצלאל בן מרת פערל שיחי פלישמאן,
ליום הולדתו, י"ב טבת

הו"ח ר' עמוס בן מרת דבורה שיחי נסים,
ליום הולדתו, י"ב טבת

הרה"ג הרה"ח ר' שמעון הלוי בן הרבנית מרת לאה שיחי רייטשיק,
ליום הולדתו, י"ג טבת

הו"ח ר' נחום בן מרת פערל שיחי מארקס,
ליום הולדתו, י"ג טבת

הו"ח ר' אלימלך שמואל בן מרת גיטל שיחי ווייס,
ליום הולדתו, י"ד טבת

התי הרב חיים בנימין בן מרת פייגע שאשע שיחי עסטולין,
ליום הולדתו, ט"ז טבת

לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

לעילוי נשמת

מרת ח' ברברה ב"ר בנימין ע"ה אנגלסון
נפטרה ביום ח' טבת ה'תשנ"ח

ובעלה ר' משה ב"ר שמואל ע"ה אנגלסון
נפטר ביום כ"ד סיון ה'תשס"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס ע"י בנם

הו"ח ר' מיכאל זוגנתו מרת לאה
ומשפחתם שיחי אנגלסון

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

קעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטוהרה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הגדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלת קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים התנש"א

מדור מיוחד לספרים וחוברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

א. יולדו על ברכי יוסף

בסוף הפרשה! מצטט רש"י את המילים „גם בני מכיר... יולדו) על ברכי יוסף“, ומפרש: „כתרגומו, גדלן בין ברכיו“.

בפשטות מסבירים, שקשה לרש"י הביטוי „יולדו על ברכי יוסף“ – כיצד ייתכן לומר ש„בני מכיר“ נולדו „על ברכי יוסף“? לכן מפרש רש"י, שכונת הפסוק איננה שהם נולדו „על ברכי יוסף“, אלא ש„גדלן בין ברכיו“.

אך יש להבין: הסבר זה עצמו, שכונת הפסוק היא „גדלן...“, ניתן לפרש בשני אופנים:

(א) כפי שמסביר אבן-עזרא, שהמשמעות של „יולדו“ כאן היא „גודלו“.

(ב) כפי שאומר התרגום על „יולדו על ברכי יוסף“ – „אתילידו ורבי יוסף“, שמכך מובן שהמילים „ורבי יוסף“ אינן קשורות לפירוש של „יולדו“ אלא למילים „על ברכי יוסף“², וכמו מקרא קצר. והמשמעות היא: „ובני מכיר... יולדו (ולאחר מכן) ויהיו על ברכי (ורבי) יוסף“ – הוא גדלם.

רש"י אינו סובר כדעת אבן-עזרא⁴, אלא כפי שהוא אומר במפורש „כתרגומו“. ולכן (א) הוא איננו מצטט ב„דיבור המתחיל“ את המילה „יולדו“, שהרי הוא מפרש רק את המילים „על ברכי יוסף“. (ב) הוא אומר „גדלן“ (ולא „גודלו“, המתאים ל„יולדו“).

ותמוה: מדוע מסביר רש"י „כתרגומו“, שלפי זה יש לומר בדוחק שהפסוק הוא כ„מקרא קצר“, ואינו מסביר שהמשמעות של „יולדו“ כאן היא „גודלו“?

ואין להשיב, שלפי הפשט קשה לפרש ש„יולדו“ משמעותו „גודלו“, כי אנו מוצאים שרש"י עצמו מפרש בפרשת במדבר⁵, ואלה תולדות אהרן ומשה – „ונקרא תולדות משה לפי שלמדן תורה.. שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו יולדו“.

רואים, ש(גם) לפי הפשט יכולה להיות המשמעות של „לידה“ באופן של „למדן תורה“ – לידה ברוחניות, ועל-אחת-כמה-הוכמה בענינו, שהוא גדלם⁶ בכל התחומים של גידול בנים, ולא רק בתחום אחד של לימוד תורה.

ב. „על ברכי“ – גידול הילדים

ההסבר לכך הוא:

בפרשת ויצא⁷ נאמר „ותאמר (רחל)... בא אליה (בלהה) ותלד על ברכי“. על כך מפרש רש"י: „על ברכי – כתרגומו ואנא ארבי“. שם אין אפשרות להסביר שהמשמעות של „ותלד“ היא „ואנא ארבי“ – כי המילה „ותלד“ שם איננה יכולה להתפרש כאמורה לגבי רחל.

הכרחי לומר, שהענין של „ואנא ארבי“ נכלל במילים „על ברכי“ כשלעצמן. כלומר, פירוש המילה „ותלד“ היא לידה כפשוטה, כפי שאכן מפורש שם בתרגום – „ותלד – ותליד“

(1) ג, כג.

(2) ראה גם לקמן סעיף ב.

(3) ובפרט שלא תרגם התבות „על ברכי“ (כפשוטן) –

ראה לקמן סוף סעיף ג.

(4) וצ"ע בבאר יצחק לפרש"י כאן, שכתב „גם הרב"ע ז"ל הסכים לפירוש זה כי פעל ילד שבכתוב שלפנינו הוא מענין גדול.. ולא מענין לידה“.

(5) ג, א.

(6) ראה שמות ב, י. רות ד, יז. וראה רש"י לעיל (וישב לו, יז"ד ד"ה הבוא) „שגדלתו כאמור“. ועוד.

(7) ל, ג.

נז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי, והכל מוכן לסעודה דלעתיד לבוא, ליתן ושור הברי ויין המשומר.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

- (1) פרשתנו נ, כד.
- (2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לח, א ובפרש"י.
- (3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.
- (4) ברכות לד, ב. וש"נ.

– בלהה תלד את הילד, אשר יהיה „על ברכי“ – „אנא ארבי“.

וכיון שבפרשתנו כתוב ביטוי דומה – „יולדו על ברכי“, אין מקום לומר, שכאן יהיה הפירוש „ורבי יוסף“ קשור למילה „יולדו“, ולא למילים „על ברכי יוסף“ כשלעצמן.

לפיכך אומר רש"י, שכאן, כבפרשת ויצא, פירוש המילה „יולדו“ הוא כפשוטו, ו„על ברכי יוסף“ – „כתרגומו“.

ג. כתרגומו או כפשוטו:

אך צריך להבין את האריכות בלשון רש"י בפירושו כאן:

(א) דרכו של רש"י⁸ בכמה מקומות היא, שבאמרו „כתרגומו“ הוא מסתפק בכך וסומך על הלומדים שיעיינו בעצמם בדברי התרגום. ואף כאשר הוא מצטט גם את לשון התרגום, אין הוא מפרשו, וכפי שרואים בפירושו הנ"ל שבפרשת ויצא לגבי המילים „על ברכי“, ששם הוא אומר „כתרגומו ואנא ארבי“.

ואין מובן: מדוע צריך רש"י כאן בפרשתנו להסביר את פירוש התרגום בלשון הקודש – „גדלן...“?

ועוד: אם פירוש התרגום דורש הסבר בלשון הקודש – צריך היה רש"י לנהוג כך כבר לפני כן, בפרשת ויצא?⁹

(ב) אף אם נמצא הסבר לצורך של רש"י לבאר את המילה „ורבי“ – „גדלן“, בכל זאת אין מובן: לשם מה הוא צריך לצטט ולהוסיף לכך את המילים „בין ברכי“?

(ג) והתמיהה על כך קשה יותר: ההוספה „בין ברכי“ סותרת לכאורה את „תרגומו“:

(8) בהבא לקמן – ראה „כללי רש"י“ (קה"ת תש"מ) פרק י"ד כלל 5, 9 ואילך. וש"נ.
(9) וכן פ' תולדות כו, כב. ועוד. ולהעיר מלך לך יז, א. ואכ"מ.

בביאור של „על ברכי יוסף“ אין התרגום אומר „ורבי יוסף על רכובי“¹⁰ וכדומה. מכך מובן¹¹, שלפי התרגום, המשמעות של „על ברכי“ איננה במובן הגשמי כפשוטו, אלא זהו ביטוי המבטא את העובדה שהוא גדלם.

יוצא, שבתוספת המילים „בין ברכי“, המדגישה ש„גדלן“ היה „בין ברכי“, הרי זה בפירוש רש"י כפשוטו, ולא „כתרגומו“¹²:

לכאורה, ניתן היה להשיב, שרש"י רוצה להבהיר זאת, שגם לפי „תרגומו“, הרי המשמעות של „על ברכי יוסף“ היא כפשוטו בהתאם ל„ורבי“, כי כאשר מגדלים ילד מחזיקים אותו לעתים קרובות, כפי שרואים במוחש, „על ברכי“.

וכך ניתן היה להסביר גם מדוע משנה רש"י מלשון הפסוק „על ברכי יוסף“, ואומר „בין ברכי“¹³ – כי גידול הילד אינו כולל רק את הגיל שבו מחזיקים אותו „על ברכי“, אלא גם את הגיל המאוחר יותר, והתקופה הארוכה יותר, כאשר הילד הוא „בין ברכי“.

אך עדיין אין מובן, כדלעיל: אם רש"י צריך להבהיר, (שא) גם לפי תרגומו צריך לפרש „על ברכי“ בגשמיות, (ב) שהמשמעות של „על“ היא „בין“ – צריך היה רש"י לעשות זאת לפני כן, בפרשת ויצא, ולא רק כאן, בפרשת ויחי.

(10) ראה תיב"ע פרשתנו מה, יב. ת"א (ותיב"ע) תבוא כה, לה.

(11) ובפרט שת"א ענינו תרגום המלות, משא"כ תיב"ע ות"י שרגילים לפרש תוכן הכתוב (וגם מביאים ממדרשי חז"ל).

(12) ואין לומר שכוונת רש"י בזה לומר ש„גדלן“ אינו הפירוש ד„בין ברכי“, כ"א דתיבת „יולדו“ שלפנ"ז (כפי הראב"ע. ומ"ש רש"י „כתרגומו“ הוא רק בנוגע לכללות הפירוש. ודוחק) – כי: א) א"כ הו"ל לרש"י לכתוב בקיצור: יולדו – גודלו (ועוד שהו"ל להעתיק בהר"ה גם תיבת „יולדו“). ב) דוחק לומר שהפירוש ב„יולדו על ברכי יוסף“ – „גדלן כו" – הוא באופן שונה מ„על ברכי“ שבפ' ויצא, כנ"ל סעיף ב.

(13) כ"ה בדפוס א' וב' דרש"י ודפוס רש"י שלפנינו. ובאחרים מכת"י רש"י שתח"י – „על ברכי“.

ד. רש"י שולל את פירוש תרגום יונתן

ההסבר לכך הוא:

בהוסיפו את המילים „גדלן בין ברכיו” רוצה רש"י לשלול את הפירוש של תרגום יונתן, כד אתילידו גזירינן יוסף”. כלומר¹⁴, שברית המילה שלהם נעשתה על ברכי יוסף – שהוא היה הסנדק, ולכאורה, יש לפירוש זה מקור גם בדרך הפשט, כי:

(א) לפי זה מפורשות המילים „על ברכי יוסף” כפשוטן ממש – שהוא החזיקם על ברכיו.

(ב) גם המילה „יולדו” ברורה יותר לפי פירוש זה.

לפי תרגום אונקלוס ניתן לשאול: כיצד מתאים להזכיר כאן את ענין הלידה – „אתילידו”, והרי כאן יש לציין רק שיוסף גדלם, בדומה לנאמר לגבי אפרים, ששם אין נאמר שיוסף „ראה” כיצד נולדו „לאפרים בני שלשים”, אלא שהוא ראה אותם באופן סתמי. ואילו לפי תרגום יונתן, ש„על ברכי יוסף” מדבר על זמן הברית, מתאים יותר להשתמש במילה „יולדו”, כי הברית סמוכה ביותר לזמן הלידה¹⁵.

(ג) ועיקר: סביר יותר להסביר שיוסף היה סנדק בברית של „בני מכיר”, מאשר לומר שבהיותו משנה למלך ובהיותו עסוק בניהול המדינה, ובלעדיו „לא ירים איש את ידו ואת רגלו”¹⁶, הוא יתמסר בעצמו לגידול ניניו.

ולפיכך, למרות שבפרשת ויצא מפרש רש"י „על ברכי – כתרגומו ואנא ארכי”, ניתן היה

(14) פ' ה' בפ' יונתן כאן. ועד"ז פ' במדרש שכל טוב כאן. וראה מדרש תהלים (באבער) מזמור לה בסופו. יל"ש תהלים שם.

(15) להעיר מהרמב"ם במו"נ ח"ג ספמ"ט שהטעם שמילה בשמיני מפני שעד עברו ז' ימים הוא כאילו עדיין בבטן.

(16) מקץ מאן, מד.

לחשוב שכאן צריך לפרש את „יולדו על ברכי יוסף” כפירושו של תרגום יונתן.

וכדי לשלול פירוש זה, אין רש"י מסתפק באמרו רק „כתרגומו”, אלא הוא מוסיף לבאר את תוכן הפירוש של „תרגומו” – „גדלן...”, כדי להדגיש, שההכרח לבאר כאן „כתרגומו” איננו רק משום ביאור המילים „על ברכי יוסף”, אלא גם משום תוכן הפסוק, כפי שיוסבר להלן.

ה. „גם בני מכיר...” – חידוש נוסף

נאמר בתורה „וירא יוסף לאפרים בני שלשים, גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף”, ומהדגשת הפסוק „גם בני מכיר...” מובן, שיש בכך חידוש של „וירא יוסף לאפרים בני שלשים” –

ואין מובן: העובדה שיוסף זכה לראות בחייו „בני שלשים” מאפרים מוכיחה על תקופת חיים ארוכה יותר מאשר העובדה ש„בני מכיר בן מנשה” נולדו בחייו, שהרי (א) אלה הם רק „בנים שניים”¹⁷, (ב) מונשנה, אשר היה מבוגר מאפרים¹⁸?

אך לפי תרגום אונקלוס מובן הדבר: את „בני שלשים” לאפרים זכה יוסף רק לראות, בהיותם קטנים ביותר. ואילו לגבי „בני מכיר בן מנשה” החידוש הוא, שיוסף גדלם¹⁹, עד גיל מבוגר יותר.

(17) רשב"ם כאן. וראה גם תוס' (הדר זקנים), פענח רוא, ריב"א עה"ת, רלב"ג, בחיי ועוד כאן.

בחוקוני כאן: גם לרבות על אפרים .. יוסף לא ראה לאפרים רק בני בנים ולמנשה ראה הוא בנים לבני בניו, ע"ש – אבל לכאורה אינו כפירוש הפשוט ב„לאפרים בני שלשים”, וכמו שנקטו בפשיטות כל מפרשים הנ"ל.

(18) ברוב מפרשים שבהערה הקודמת (ובבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י כאן) תירצו שקמ"ל שנתקיימה הברכה (פרשתנו מה, יט) „ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו” (וראה גם מדרש לקח טוב ושכל טוב כאן) – אבל לפרש"י שם, אין הכוונה בברכה זו לריבוי דורות בנים. (19) בבחי' כאן, ד, מלת גם יורה כי הבנים כולם בני

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות”⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה כדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוכ בשלימות, „די והותר” – נעשה הענין ד„סמך מלך בבל” אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל⁹ שהקב"ה אומר לישראל „בני אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם . . הגיע זמן גאולתכם”!

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, „ה' תהא שנת נפלאות אראנו”) צריכה להיות עיקר ההדגשה . . בהענין ד„סומך נופלים”, לחזק ולעודד את רוחם של בני . . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש„הנה זה (משיח צדקנו) בא”¹⁰, וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה”¹¹, „שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש”¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנשא)

(8) תניא רפ"ז.

(9) יחזקאל כד, ב.

(10) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד החוצב בו.

(12) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

(13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.

(14) „היום יום” – ט"ז טבת.

הוספה

בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש, בימיו היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות. . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בניי, "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים".²

... הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין", עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחרי אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא ... ובנוגע לתשובה (אין הדבר תלוי אלא בתשובה³) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שעי"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא" מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)" אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורי"ה הוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא", הרי, פס"ד זה בכ"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- 1) תנחומא שופטים ד.
- 2) יל"ש שופטים רמז סב.
- 3) סנהדרין צז, ב.
- 4) זח"א קכט, סע"א.
- 5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טורש"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- 6) ע"פ גירסת האור זרוע סק"ב.
- 7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

לקוש

י"ח

שחות

וכדי להדגיש יותר, שמדובר אודות גידול הילדים עד גיל מבוגר, שלא כן "בני שלשים" לאפרים, מוסיף רש"י שהמשמעות של "על ברכי יוסף" היא "בין ברכיו" – כלומר, כדלעיל, בגיל מבוגר יותר²⁰.

ו. יום המילה – כניסת הנפש הקדושה לגוף

מן הפסוק, "יולדו על ברכי יוסף" – הן כפירוש תרגום יונתן, והן כפירוש תרגום אונקלוס ורש"י – ניתן להסיק מסקנות בחלק ההלכה שבתורה, ומתן:

אדמו"ר הזקן אומר בשולחן ערוך²¹ שתחילת כניסת נפש הקדושה בגוף היא בשעת המילה, ולכן, "הנזרה מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו".

לדין זה בשולחן ערוך של אדמו"ר הזקן אין מסומן המקור. ופעם הסבירו²², שיתכן לומר שהמקור לכך הוא בספר, "סדר היום"²³, ולפני כן במנורת המאור²⁴ (לרבי ישראל אלנקאוה) וראשית חכמה, הפוסקים כדעה²⁵ ש, קטן מאימתי בא לעולם הבא... משעה שנימול".

לפי זה יש לומר שדין זה קשור למקור מוקדם יותר – תרגום יונתן שהוזכר לעיל על "יולדו על ברכי יוסף" – "כד אתילידו גזירינן

אפרים ובני מנשה כולם נתגדלו בביתו של יוסף כו" – אבל בפשטות, "יולדו על ברכי יוסף" קאי רק על בני מכיר בן מנשה. וראה בבחי' כאן בסיום דבריו (הטעם למה הזכיר "בני מכיר"). אבי עזר לראב"ע כאן.

20) להעיר ממש"נ (פרשתנו מח, יב), ויוצא גו' מעם ברכיו" – ואפרים ומנשה היו אז יותר מבני י"ט (ראה מקץ מא, ג).

21) או"ח מהר"ת סו"ס ד.

22) לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 18.

23) בפירוש המשנה, בן ה' למקרא.

24) פ' גידול בנים (ס"ע קלא). הועתק בראשית חכמה בסופו ברפוס אמשטרדם רמז, סע"ב. – מנוה"מ לרי"א נדפס בשנת תרפ"ט-צ"ב.

25) סנהדרין קי, ב. וכן משמע בשו"ע יו"ד סס"ג ס"ה.

וראה לקו"ש שם ע' 54 הערה 10.

ועל-פי דברי אדמו"ר הזקן הנ"ל ניתן להבין, שאז הוא זמן כניסת הנפש הקדושה לגוף, שזה בדומה ללידה.

ז. אותו סנדק אצל כמה אחים

ענין נוסף בהלכה שניתן ללמוד מדברי תרגום יונתן הנ"ל:

מנהג ישראל²⁶ הוא שאין מכבדים אותו אדם בסנדקאות אצל שני אחים. ההסבר לכך הוא: המילה הושוותה לעבודת הקטורת, ולגבי הקטורת נאמר²⁷, "מעולם לא שנה אדם בה"²⁶.

ועל כך שואלים²⁸ מן הנאמר בתרגום יונתן: הרי כאן נאמר ש, "בני מכיר", גזירינן יוסף", שיוסף היה הסנדק אצל בני מכיר – בלשון רבים?

ויש לומר, שזוהי אסמכתא לדברי ה, החתם סופר²⁹, שמרא דאתרא יכול לשמש סנדק אצל כמה ילדים של אותם הורים, ובדומה להקטרת הקטורת, שהדין, חדשים לקטורת³⁰ אמור רק לגבי כהנים אחרים, אך לא בקשר לכהן הגדול, שיכול היה להקטיר את הקטורת בכל עת שרצה³¹.

ולכן נהג כך יוסף, שהיה, השליט על הארץ³² – בדומה למרא דאתרא.

26) רמ"א יו"ד סס"ה ס"א.

27) יומא כו, א. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ד ה"ו.

28) הגהות יד שאל לשו"ע יו"ד שם. ועיי"ש תירוצו עפמ"ש בנודע ביהודה מהר"ק יו"ד ספ"ו.

29) שו"ת האור"ח ס' קנח"ט.

30) לשון המשנה יומא שם. הובא ברמ"א הנ"ל.

31) יומא יד, א. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ב.

32) מקץ מב, ו.

ח. חובת אבי הסב ללמוד תורה עם ניניו

לפי תרגום אונקלוס ופירוש רש"י ניתן ללמוד מפסוק זה הלכה בהלכות תלמוד תורה:

מִן הַפְּסוּקִים³³, וְהוֹדַעְתָּם לְבִנְיָךְ וּלְבְנֵי בִנְיָךְ לִוְמֵדִים³⁴ אֹדוֹת חוֹבַת לִימוּד תוֹרָה לֹא רַק עִם הַבֵּן, אֲלֵא גַם עִם הַנְּכֵד. וְאִילוּ לְגַבֵּי הַנֵּיזָן קוֹבַעַת הַהִלְכָה³⁵ שְׂאֵדָם חַיִּיב לְלַמֵּד אֶת נִינְיֹו רַק בְּמִקְרָה שְׂהוּא „חֲכָם” הַחַיִּיב לְלַמֵּד תְּלִמִּידִים בְּכָלֵל, שְׂאוּ עֲלֵיו לְהַקְדִּים אֶת „יוֹצְאֵי יִרְיָכוֹ” לְתִלְמִידִים אַחֲרֵיָם. אֵךְ אִם יֵשׁ בְּעִיר „גְּדוּלִים בְּחִמְמָה מִמֶּנּוּ”, שְׂאוּ אִינן הוּא חַיִּיב לְלַמֵּד תְּלִמִּידִים בְּאוֹפֵן כְּלָלִי, אִינן קִיִּימַת חוֹבָה עַל אֲבִי הַסֵּב לְלַמֵּד אֶת נִינְיֹו.

אך לפי תרגום אונקלוס ופירוש רש"י, שיוסף גדל את בני מכיר בן מנשה – ששם בפשטות הכוונה היא גם ובעיקר³⁶ שהוא למד תורה³⁷ – אין משתמע כך:

בפשטות מובן, שיוסף לא היה חייב ללמד תלמידים באופן כללי, כי (א) יהודה ניהל שם ישיבה – „ואת יהודה שלח... להורות לפניו גושנה”³⁸, וסביר להניח שיהודה, אשר ניהל ישיבה שנים כה רבות, היה „גדול בחכמה ממנו”³⁹. (ב) כיון שיוסף היה משנה למלך היה טרוד בעניני המדינה של ארץ מצרים, כולל עניני יעקב וביתו, כלשון ההלכה עוסק בצרכי

(33) ואתחנן ד, ט.

(34) קידושין ל, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב. טושו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.
(35) עיין בכל זה – הל' ת"ת לאדה"ז שם סעיף ח"ט. וש"ב.

(36) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 40 הערה 31.
(37) מה שלא נעשה כל זה ע"י אביהם וכו' – מובן בפשטות שאינה דומה יכולת יוסף השליט על הארץ ליכולתם וכן בנוגע לתורה (ובפרט ע"פ פרש"י (וישב לו, ג) כל מה שלמד כו').

(38) ויגש מו, כח ובפרש"י שם (מתנחומא וב"ר עה"פ).

(39) אבל ראה הערה 37.

לתת סכום כסף גדול⁴⁶ להחזקת הישיבה שבה לומדים ניניו.

ובמיוחד לפי מאמר חז"ל⁴⁷ לגבי יעקב: „מה כמו לדיעה הא' (הל' ת"ת שם ס"ח) גבי בן בנו שבוה „כל אדם צריך להחמיר לעצמו” (שם סוס"ט).
(47) תענית ה, ב.

– „אף הוא בחיים”.

(משיחת ש"פ יחזי ותשכ"ה)

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויהי"ר שעי"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחזי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יהי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד